

PISMENOSTI

Literacies

Vedno znova o pismenostih? Da, vedno znova in nikoli dovolj! O vseh: o bralni, naravoslovni, matematični, vizualni, estetski, medijski, filmski, kritični, čustveni in socialni, digitalni, finančni, trajnostnosti ... Zakaj? Ker omogočajo, da se ljudje lažje najdemo v zapletenem svetu, lažje »odčitavamo«

njegove mnogotere pomene in sporočila, se ustrezneje sporazumevamo, se bolj polno izražamo, pristopamo k problemskim situacijam in jih rešujemo ... skratka: lažje oz. bolj polno, pa tudi bolj zrelo in odgovorno živimo! Čestitke številnim kolegom, ki so leta dolgo s praktiki in s fakultetnimi strokovnjaki oblikovali številne

prepričljive rešitve za spodbujanje pismenosti in hvala gostujočima urednicama, ki sta bili na čelu teh prizadevanj!

*Dr. Zora Rutar Ilc,
odgovorna urednica
Zavod RS za šolstvo*

* * *

Tokratna številka je posvečena razvoju pismenosti v vrtcu in šoli. V slovenskem šolskem prostoru so v obdobju 2016–2022 potekali razvojni projekti, ki so razvijali bralno, matematično, naravoslovno in finančno pismenost. Vključenost predstavnikov fakultet, vzgojiteljev, učiteljev, ravnateljev in svetovalcev ZRSŠ je omogočila drugačen vpogled v pismenosti in s tem tudi razvoj, pripravo in izdajo gradiv, ki so teoretične in aplikativne narave.

Razvoj pismenosti v posameznem vrtcu ali šoli predstavlja poseben izziv, ki je zahteven, saj moramo ves čas premikati meje v prepričanjih in spreminjati poučevalno prakso. Ves čas trajanja projektov nas je vodilo iskanje odgovorov na vprašanja: Kako ustvariti pogoje, da bodo strokovni delavci pristopili k preizkušanju didaktičnih pristopov, ki bodo razvijali pismenost? Kako povezati strokovne delavce, ki razvijajo pismenosti in so hkrati pripravljeni deliti svojo poučevalno prakso s kolegijskimi hospitacijami s preostalimi strokovnimi delavci? Kako voditi pogovore po hospitacijah, ki vodijo k skupnemu učenju vseh: tistih, ki opazujejo didaktične pristope, kot tistih, ki jih izvajajo? Kako se upočasniti, da bomo potem bolj učinkoviti? Kako uresničiti namen projekta, kaj je tisto, kar je drugačno? Kako usmerjati svoj notranji dialog v premišljanju in preiskovanju lastne prakse? Kako

podpreti sodelujoče, tudi takrat, ko nam ne gre najboljšo? Kako ohraniti mrežo sodelujočih in hkrati skrbeti za razvoj? Kako spodbujati odgovornost posameznikov in ves čas reflektirati: kje smo in kateri so še naši izzivi? Kaj res učinkuje na razvoj pismenosti? Na ta in še na mnoga druga vprašanja smo odgovarjali v različnih delovnih oz. razvojnih skupinah in z vsemi sodelujočimi VIZ-i. Odgovore na ta vprašanja smo zapisali v različnih gradivih, objavljenih v digitalni bralnici ZRSŠ (OBJEM in NA-MA POTI).

Osredotočenost na izboljšanje učinkovitosti poučevanja, ki združuje že obstoječe, uvaja novo in premišljuje izvedeno, je bila pomemben opomnik vsem sodelujočim. S tem ko so vzgojitelji oz. učitelji preizkušali didaktične pristope, jih objavljali v spletni učilnici, preostali vzgojitelji oz. učitelji pa jih preizkušali in zapisali povratno informacijo, smo gradili učečo se skupnost, ki je vodila v spremembe in iskanje odgovorov: kaj uvajamo in predvsem, kako to počnemo.

Vse, kar smo načrtovali, izvajali in preizkušali, je bilo usmerjeno v podpiranje sodelujočih in ustvarjanje podpornega okolja za razvoj pismenosti. V delovnih in razvojnih skupinah smo oblikovali gradnike pismenosti, ki so jih strokovni delavci uvajali v svoje poučevanje. Na začetku projekta smo opravili analizo Kurikuluma za vrtce, učnih načrtov in katalogov znanj z namenom, da ugotovimo,

kaj je pri posameznem področju oz. predmetu v povezavi z vsebinami in cilji projektov že zapisano, kaj se že izvaja v igralnicah in učilnicah. V primerih didaktičnih pristopov so bile opisane dejavnosti otrok, učencev in dijakov. Te dejavnosti so bile podkrepljene z gradniki pismenosti in cilji iz učnih načrtov, katalogov znanj in Kurikuluma za vrtce. Primerne dejavnosti in izkušnje z uvajanjem gradnikov v pouk so strokovni delavci predstavljali v okviru mreženja vrtcev in šol. S kolegijskimi hospitacijami in uporabo protokola za njihovo izvajanje ter strokovnega pogovora je bilo strokovnim delavcem omogočeno ponotranjanje razumevanja strokovne terminologije in poglobljanje razumevanja pomena uvajanja gradnikov pismenosti. Z različnim instrumentariji (vprašalniki, naloga-mi v preizkusih, NPZ in maturo) smo merili raven doseganja pismenosti.

V projektu Bralna pismenost in razvoj slovenščine – OBJEM smo razvili gradnike bralne pismenosti (*govor, motiviranost za branje, razumevanje koncepta bralnega gradiva, glasovno zavedanje, besedišče, tekoče branje, odziv na besedilo in tvorjenje besedil, kritično branje*). Razvili in preizkusili smo učinkovite didaktične pristope, ki uvajajo gradnike bralne pismenosti v poučevanje. Poleg tega smo razvijali didaktični model bralne pismenosti, ki vključuje: vertikalno izobraževanja (od prvega starostnega obdobja v

vrtnu do srednje šole), štiri področja projekta OBJEM (bralna pismenost in razvoj slovenščine kot učnega jezika, slovenščina kot drugi jezik, diagnostična sredstva in posodobljeni model šolske knjižnice) in devet gradnikov bralne pismenosti. Vsaka dimenzija modela vključuje še osredinjenost na otroka/učenca/dijaka oz. aktivno vključenost, sistematičnost in načrtnost, kroskurikularnost ter smiselno in učinkovito vključevanje sodobnih tehnologij.

V ta namen so strokovni delavci v projektu razvijali in preizkušali didaktične pristope, ki prispevajo k dvigu ravni bralne pismenosti, in sicer s posebnim poudarkom na motivaciji za branje in aktivni soudeležbi otrok, na zmanjševanju razlik med spoloma, uspešni integraciji neslovensko govorečih učencev v sistem VIZ oz. na vključevanju ranljivih skupin in vzgajanju za medsebojno strpnost in spoštovanje drugačnosti. Uvajanje gradnikov v poučevalno prakso ima pri tem pomembno vlogo. Razvojni vrtci in šole so razvijali in preizkušali didaktične pristope, ki spodbujajo dvig ravni bralne pismenosti z učinkovitejšo rabo slovenščine, in razvijali raznovrstne motivacije za branje z aktivno participacijo pri branju kakovostnih besedil.

V projektu Naravoslovna in matematična pismenost: razvoj kritičnega mišljenja in reševanja problemov – NA-MA POTI smo se osredotočili na pripravo gradnikov, podgradnikov in opisnikov za naravoslovno, matematično in finančno pismenost. Vzporedno s tem smo razvijali in se poglobljali v miselne procese in veščine kritičnega mišljenja. V samem naslovu projekta je bilo reševanje problemov, ki smo ga posebej naslavljali in vključevali v 2. gradnik

tako naravoslovne kot matematične pismenosti. Razvojno smo delovali tudi na področju odnosa do učenja in učni motivaciji, ki se je izkazala za zelo pomembno. Naj omenimo še pripravo in uvajanje izvedbenega kurikula za posamezno pismenost, ki so ga strokovni delavci pripravljali za posamezni vrtec oz. šolo. Uvajanje vsega naštetega v poučevalno prakso so strokovni delavci izkazovali z razvijanjem, izvedbo in preizkušanjem primerov dejavnosti, v katere so vključevali gradnike. Ob izvedenih dejavnostih so razvijali tudi veščine kritičnega mišljenja in reševanja problemov in spretno krepili odnos do učenja in učno motivacijo.

V obeh projektih smo posebno pozornost namenili sodelovalnemu in timske delu strokovnih delavcev, kjer smo jih podpirali pri delovanju projektnih timov in delovanju vodje projektnega tima, podpirali ravnatelje ter uvajali in spodbujali kolegialne hospitacije in skrbniške obiske.

V tej številki revije smo se vsebinsko posvetili obema projektoma. V okviru obeh smo našli odgovore na konkretna vprašanja in izzive. Vseh seveda v reviji ne moremo predstaviti, zato jih boste tu našli samo nekaj. Če želite izvedeti več in še bolj poglobljeno, vas vabimo, da v **Digitalni bralnici ZRSŠ** preberete gradiva, ki so nastala v obeh projektih, in jih uporabite pri svojem poučevanju. Upamo, da vam bodo v pomoč in spodbudo pri vašem vzgojno-izobraževalnem delu.

Prispevki v tej reviji predstavljajo, kako:

- so vzgojitelji in učitelji uvajali gradnike v svoje poučevanje,
- delovanje tima vpliva na uvajanje sprememb,

- realizirati ideje za nadaljevanje projekta po zaključku projekta,
- lahko s plakati Igre za po poti in doma ozaveščamo starše o pomenu bralne pismenosti in kako lahko starši doma z otroki izvajajo različne aktivnosti, s katerimi spodbujajo k branju,
- vpeljati pripravo izvedbenega kurikula za razvijanje izbrane pismenosti v vrtcu in šoli,
- smo ovrednotili, kaj so z vključitvijo pridobili strokovni delavci in kaj otroci, učenci in dijaki,
- razvijati odnos do naravoslovja in reševanje problemov skozi modeliranje na razredni stopnji,
- razumeti pomen naravoslovne pismenosti na nacionalni in tuji ravni.

Navdušeni smo, da se je na povabilo za pripravo članka o poteku projekta NA-MA POTI ali OBJEM odzvalo toliko avtorjev. Ker vseh zaradi omejenega prostora v tej številki ne moremo objaviti, si članka Irene Simčič (Finančna pismenost, finančna usposobljenost in finančno izobraževanje) in Nataše Živkovič (Matematični nahrbtnik) lahko preberete v reviji Matematika v šoli št. 2/2023, kjer bo tematika matematična pismenost, članek Andreje Klemenc (Zorenje učeče se skupnosti in sodelovalne kulture v okviru projekta NA-MA POTI) pa v reviji Vzgoja in izobraževanje št. 6/2023. Obe reviji bosta izšli konec letošnjega leta.

*Dr. Sandra Mršnik,
vodja projekta OBJEM*

*Jerneja Bone,
vodja projekta NA-MA POTI*

Publikacije, ki so izšle v okviru projektov, najdete v Digitalni bralnici Zavoda RS za šolstvo.

NA-MA POTI:

<https://www.zrss.si/digitalna-bralnica/na-ma-poti/>

OBJEM:

<https://www.zrss.si/digitalna-bralnica/objem/>